

2 SHRNUÍ HLAVNÍCH ZJIŠTĚNÍ

V březnu 2021 si Česká republika připomíná rok od nástupu pandemie nemoci covid-19, která významně zasáhla také do oblasti vzdělávání. Od jarního období roku 2020 až dosud Česká školní inspekce z různých hledisek sleduje a hodnotí distanční vzdělávání žáků, a může tak vypovídat o posunech v kvalitě a efektivitě stěžejních aspektů realizace výuky v distančním režimu.

Se začátkem školního roku 2020/2021, mimo jiné v důsledku existence řady metodických dokumentů a námětů pro řešení této problematiky a také v důsledku uzákonění povinnosti účastnit se distančního vzdělávání, se předpokládalo, že v dalším období distančního vzdělávání dojde k významnému snížení počtu žáků, s nimiž se školám na jaře 2020 nedařilo vstoupit do žádného kontaktu, a tito žáci tak ve 2. pololetí školního roku 2019/2020 zůstali zcela mimo vzdělávání. Ředitelé škol při tematickém šetření České školní inspekce v dubnu 2020 odhadovali, že takových žáků tehdy mohlo být zhruba 10 000². Jakkoli školy, které Česká školní inspekce v rámci tematické inspekční činnosti v období ledna a února 2021 navštívila, významnější snížení počtu takových žáků skutečně deklarovaly, z dalších zjištění a zdrojů České školní inspekce je však zřejmé, že z celorepublikového pohledu je tato situace stále velmi neuspokojivá a nelze pravděpodobně předpokládat, že k výraznějšímu a plošnému snížení počtu žáků, kteří jsou zcela mimo vzdělávání, od školního roku 2020/2021 skutečně došlo. Podrobnější informace budou k dispozici poté, co Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy zveřejní výsledky svého dotazníkového šetření, které se na tuto problematiku rovněž zaměřovalo.

Naopak počet žáků, kteří se neúčastnili nebo neúčastní on-line distanční výuky kvůli technickým obtížím, ale spolupracují se školou a škola jim vzdělávací podklady a úkoly zprostředkovává jinými cestami, se z odhadovaných 250 000 na jaře 2020 v důsledku řady intervencí realizovaných na konci školního roku 2019/2020 a také ve školním roce 2020/2021 skutečně snížil, a to zhruba na pětinu. Kromě žáků, kteří se on-line distanční výuky nemohou účastnit z technických důvodů, však stále existuje i skupina žáků, kteří se on-line distanční výuky účastní nepravidelně nebo nepracují dostatečně, zejména z důvodu problémů v rodinách, zpravidla spojených s nízkou motivací ke vzdělávání či s nízkou podporou ze strany rodiny. Většinou jde o starší žáky, jejichž vzdělávání je náročné i při prezenční výuce. Tato situace bohužel stále rozevívá vzdělanostní nůžky mezi žáky pocházejícími ze socioekonomicky silnějšího a socioekonomicky slabšího rodinného prostředí. Ze zjištění České školní inspekce ovšem jednoznačně plyne, že tam, kde školy hledají cesty, jak žáky s respektem k jejich velmi různým podmínkám vzdělávat, se to v mnoha případech i přes nepříznivé socioekonomické zázemí těchto žáků nakonec podaří, byť třeba ne v plné míře.

Pro zapojování žáků do on-line distanční výuky je jednou z klíčových osobností ve škole třídní učitel, zvláště pak na druhém stupni a na střední škole. Z tohoto důvodu je pozitivním zjištěním zvýšení zapojení třídních učitelů do distančního vzdělávání, zejména na druhém stupni základních škol.

Efektivita výuky v tak náročném období, jako je dlouhotrvající distanční vzdělávání, je silně svázána s mírou pedagogického vedení učitelů i celého pedagogického procesu ze strany ředitele školy. Oproti období na jaře 2020, kdy dle zjištění České školní inspekce zhruba třetina ředitelů škol rozhodně svou koordinační a řídicí roli v oblasti poskytování distančního vzdělávání neplnila úspěšně, se situace ve školním roce 2020/2021 výrazněji zlepšila a Česká školní inspekce ve svých dosavadních zjištěních identifikovala méně než desetinu ředitelů škol, kterým se nedaří přiměřeně zvládat efektivní organizaci a realizaci distanční výuky tak, aby byla pro žáky přínosná.

Průběžné sledování distanční výuky v uplynulém roce potvrzuje vysokou náročnost distančního vzdělávání pro všechny žáky s tím, že v případě žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je jejich distanční výuka ještě náročnější. Jakkoli do on-line synchronní výuky nejsou dle zjištění České školní inspekce zapojováni všichni žáci se SVP, pozitivním zjištěním je vysoká míra využívání individuálních konzultací nebo asistentů pedagoga pro podporu těchto žáků při jejich distančním vzdělávání.

Většina škol ve školním roce 2020/2021 věnovala úvodní týdny prezenčního vzdělávání v září a začátkem října přípravě žáků i učitelů na přechod do on-line distanční výuky pro případ, že by v tomto školním roce opět nastala. Malá část škol však stále čekala, že se situacelepší, a přecházela na on-line distanční výuku až po delší době, v některých případech v listopadu 2020, v některých až v lednu 2021, v ojedinělých případech dokonce až od začátku 2. pololetí v měsíci únoru 2021.

Díky finanční intervenci ze strany státu se podařilo významně zlepšit technické zázemí škol a jejich vybavení digitální technikou. Prakticky po většinu dosavadní části školního roku 2020/2021 bylo vzdělávání realizováno v distančním režimu, což významně přispělo i k rozvoji digitálních kompetencí učitelů. Vzhledem k tomu, že téměř všechny školy realizovaly on-line distanční výuku, je výrazné zvýšení digitálních kompetencí jedním z velmi pozitivních dopadů jinak komplikované pandemické situace.

² Některá šetření realizovaná neziskovými organizacemi nebo vysokoškolskými pracovišti dospěla k číslu ještě vyššímu.